

Dit document werd opgemaakt op basis van Uitbreiding van zorg. Het dient als houvast doorheen de onderzoeksfase. Enkel de situering van de tabellen is hier overgenomen. Voor ruimere toelichting verwijzen we naar de volledige tekst.

Onderzoeksfase

Wat onderzoeken?

Dit luik legt de brug met het Theoretisch deel. Het haalt aspecten aan van het functioneren van een leerling binnen zijn context die mogelijk relevant zijn om te onderzoeken bij vragen rond cognitief sterk functioneren. Wat er effectief onderzocht wordt, hangt af van de geselecteerde hypothesen en de onderzoeksvragen. Zo zal diagnostiek in het kader van onderkende onderzoeksvragen bij cognitief sterk functioneren gericht zijn op het in kaart brengen van brede cognitieve vaardigheden en schoolse vaardigheden. Het in kaart brengen van niet-cognitieve leerlingenkenmerken, zoals motivatie, welbevinden en sociaal-emotionele vaardigheden, is niet relevant voor onderkende onderzoeksvragen, maar kan wel belangrijk zijn voor het beantwoorden van indicerende onderzoeksvragen¹.

■ Dimensionele classificatie

In dit specifiek diagnostisch protocol richten we ons op het krijgen van een overzicht van het functioneren van de leerling gerelateerd aan sterke cognitieve vaardigheden. Dit gebeurt aan de hand van ICF-CY² waarbij zowel de problemen als de positieve aspecten in het functioneren van de leerling binnen zijn context verder worden nagegaan³. Om de brede cognitieve vaardigheden in kaart te brengen, maken we gebruik van het CHC-model⁴. Voor problemen gerelateerd aan leren en toepassen van kennis, algemene taken en eisen, communicatie, mobiliteit, tussenmenselijke interacties en relaties ... verwijzen we naar de verschillende Specifieke Diagnostische Protocollen.

Dimensionele classificatie kan op basis van zowel kwalitatieve als kwantitatieve gegevens. In het kader van handelingsgerichte diagnostiek zal kwalitatieve informatie ons de meeste handvatten bieden. Kwantitatieve informatie kan hierbij relevant zijn in de mate waarin ze de kwalitatieve informatie aanvult. Daarbij is het profiel van scores met inbegrip van een analyse van sterktes en zwaktes⁵ vaak relevanter voor de aanpak dan een totaalscore. Zo kan het intelligentieniveau van leerlingen vergelijkbaar zijn, terwijl

¹ Zie Uitbreiding van Zorg, 2.3. Hypothesen en onderzoeksvragen formuleren; zie ook Tabel 1. Niet-limitatieve lijst van relevante ICF-CY-categorieën.

² Zie Algemeen Diagnostisch Protocol, Theoretisch deel: Internationale Classificatie van het Menselijk Functioneren of ICF-CY en Sjabloon ICF-schema; Browser – ICF-CY-nl.ca.

³ Zie Bijlage Geïntegreerd werkmodel Cognitief Sterk Functioneren en www.talentstimuleren.nl/thema/dubbel-bijzonder, geraadpleegd op 7 mei 2018.

⁴ Zie Bijlage Het CHC-model.

⁵ Zie CAP-vademecum - Cognitief vaardigheidsonderzoek – VII. Handelingsgericht werken met het CHC-model - Materiaal per basistest – HGD-stappenplan WISC-V – CHC.

hun profiel van brede cognitieve vaardigheden en bijgevolg hun specifieke onderwijsbehoefte duidelijk verschillen. Daarnaast zijn scores steeds een schatting. Ze kunnen variëren bij een eventuele volgende meting⁶. Daarom worden resultaten van een test of vragenlijst best zoveel mogelijk weergegeven als een betrouwbaarheidsinterval⁷ eerder dan als één cijfer. De voorkeur gaat uit naar een betrouwbaarheidsinterval van 95 % of het hoogst beschikbare betrouwbaarheidsinterval.

De onderzoeksvragen uit de strategiefase zijn ruim opgesteld en leggen de nadruk op wat veranderbaar is in de onderwijsleeromgeving en gezinscontext⁸. De leerling en zijn omgeving zijn voortdurend in wisselwerking. Voor handvatten om dit te bevragen verwijzen we naar Uitbreiding van Zorg: '3.2. Hoe onderzoeken - Gesprek' en de Bijlage Geïntegreerd werkmodel Cognitief Sterk Functioneren.

Als er in het kader van de onderzoeksvragen verder onderzoek nodig is, dan geeft Tabel 1 weer wat er mogelijk onderzocht kan worden. Deze aspecten van functioneren worden telkens gelinkt aan:

- ▶ de plaats die deze informatie kan innemen binnen een clustering volgens ICF-CY;
- ▶ de wijze waarop deze informatie kan worden verzameld.

Dit schema is bedoeld als inspiratie voor de CLB-medewerker en bevat geen exhaustief overzicht. Voor elke leerling wordt bekeken of er bijkomende factoren onderzocht dienen te worden, hoe dit best kan gebeuren en waar de bekomen informatie een plek kan krijgen in het integratief beeld. Bovendien kunnen onderstaande categorieën van ICF-CY doorgaans verder verfijnd worden. Afhankelijk van de onderzoeksvragen is het zinvol om informatie onder te brengen in meer gedetailleerd beschreven categorieën. Daarbij kan eventueel worden aangegeven in welke mate er sprake is van participatie of participatieproblemen, activiteiten of beperkingen, stoornissen en ondersteunende en/of belemmerende factoren.

De elementen in 'Wat onderzoeken?' zijn gebaseerd op het geïntegreerd werkmodel⁹ voor cognitief sterk functioneren dat het CHC-model¹⁰ en de belangrijkste, enigszins empirisch onderbouwde elementen uit de bestaande begaafdheidsmodellen¹¹ omvat.

⁶ Zie Bijlage Faire diagnostiek van cognitief functioneren; Magez, W. (2008). Het IQ van Marjolein. IQ voor Dummies. *Caleidoscoop*, 20(5), 6-8. en Magez, W. (2009). De I van IQ. IQ voor slimmies. *Caleidoscoop*, 21(1), 20-24.

⁷ Het betrouwbaarheidsinterval is de zone waarbinnen de algemene intelligentie of een brede cognitieve vaardigheid zich met een bepaalde mate van zekerheid bevindt.

⁸ Zie Bijlage 6.4. Welke kenmerken van leerlingen, onderwijs en opvoeding zijn te beïnvloeden? in Pameijer, N., Denys, A., Timbremont, B., & Van De Veire, H. (2018). *Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces. Vlaamse editie*. Leuven: Acco.

⁹ Zie Bijlage Geïntegreerd werkmodel Cognitief Sterk Functioneren.

¹⁰ Zie Bijlage Het CHC-model.

¹¹ Zie Bijlage Modellen van begaafdheid.

Tabel 1. Niet-limitatieve lijst van relevante ICF-CY-categorieën.

Wat onderzoeken?	Niet-limitatieve lijst categorieën ICF-CY	Hoe onderzoeken?
COGNITIEF FUNCTIONEREN		
<p>BREDE COGNITIEVE VAARDIGHEDEN</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vloeiende intelligentie (Gf) - Gekristalliseerde intelligentie (Gc) - Kortetermijngeheugen (Gsm) - Visuele informatieverwerking (Gv) - Auditieve informatieverwerking (Ga) - Langetermijngeheugen (Glr) - Verwerkingssnelheid (Gs) 	<p>FUNCTIES</p> <p>Mentale functies:</p> <p><i>Algemene mentale functies: intellectuele functies</i></p> <p><i>Specifieke mentale functies</i></p>	<p>Gesprek met leerling, ouders, leerkracht, hulpverleners ...</p> <p>Observatie</p> <p>Analyse van beschikbare gegevens</p> <p>Een bepaalde aanpak uitproberen en het effect ervan nagaan.</p> <p>CHC-intelligentieonderzoek en onderzoek brede en nauwe cognitieve vaardigheden¹² (zie overzicht diagnostisch materiaal Cognitief Sterk Functioneren)</p>
<p>SCHOOLSE VAARDIGHEDEN</p> <ul style="list-style-type: none"> - leesvaardigheden - schrijfvaardigheden - rekenvaardigheden - communicatieve vaardigheden - wetenschappelijke vaardigheden - praktische/technische vaardigheden 	<p>ACTIVITEITEN EN PARTICIPATIE</p> <p>Leren en toepassen van kennis:</p> <p><i>Basaal leren</i></p> <p><i>Toepassen van kennis</i></p> <p>Communicatie</p> <p>Mobiliteit</p> <p>Huishouden</p>	<p>Gesprek met leerling, ouders en (vak)leerkracht</p> <p>Observatie</p> <p>Analyse van beschikbare gegevens</p> <p>Aanpak uitproberen en effect nagaan</p> <p>Toetsen of tests die leervorderingen (zie Protocol Lezen & Spellen en Protocol Wiskunde), taalvaardigheid (zie</p>

¹² Toelichting over en praktische materialen voor de crossbatterijbenadering is te vinden op het [CHC-platform](#) en (na login) CAP-vademecum, rubriek [Cognitief Vaardigheidsonderzoek](#). Bij de selectie van een algemene intelligentietest houden we steeds rekening met de meest recente beoordeling door de [sectie psychodiagnostiek van de Belgische Federatie van Psychologen](#) en het [Vlaams Forum voor Diagnostiek](#). De diagnostische fiches bij het Protocol Cognitief zwak functioneren zijn terug te vinden via de [Materialendatabank](#).

	Belangrijke levensgebieden Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven: <i>recreatie en vrije tijd</i>	<u>Protocol Spraak & Taal</u>) en wetenschappelijke of technische vaardigheden nagaan
Wat onderzoeken?	Niet-limitatieve lijst categorieën ICF-CY	Hoe onderzoeken?
COMPETENTIES EN WELBEVINDEN		
RIASOC-types - Realistisch - Intellectueel - Artistiek - Sociaal - Ondernemend - Conventioneel	ACTIVITEITEN EN PARTICIPATIE Leren en toepassen van kennis Communicatie Belangrijke levensgebieden Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven	Gesprek met leerling, ouders en (vak)leerkracht Observatie Analyse van beschikbare gegevens Aanpak uitproberen en effect nagaan
MOTORISCHE VAARDIGHEDEN EN PRESTATIES IN SPORT EN SPEL	ACTIVITEITEN EN PARTICIPATIE Mobiliteit Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven: <i>Recreatie en vrije tijd</i>	Gesprek met leerling, ouders en leerkracht (LO) Observatie, bijvoorbeeld bij de turnles of buitenschoolse activiteiten Analyse van beschikbare gegevens Aanpak uitproberen en effect nagaan Eventueel meting en medisch/klinisch onderzoek (zie <u>Protocol Motoriek</u>)
WELBEVINDEN ¹³ - Emotioneel welbevinden - Fysiek welbevinden		Gesprek met leerling, ouders en leerkrachten Observatie

¹³ De concretisering van welbevinden in drie deelaspecten is gebaseerd op de operationalisering van het domein welbevinden binnen het construct kwaliteit van leven, zie Protocol Cognitief zwak functioneren, Bijlage Kwaliteit van Leven.

- Materieel welbevinden		Analyse van beschikbare gegevens Aanpak uitproberen en effect nagaan
Wat onderzoeken?	Niet-limitatieve lijst categorieën ICF-CY	Hoe onderzoeken?
NIET-COGNITIEVE LEERLINGENKENMERKEN (AANVULLEND)		
MOTIVATIE <ul style="list-style-type: none"> - Taakgericht/doelgericht gedrag - Prestatiemotivatie - Mindset¹⁴ - Locus of control - Attributies - Self-efficacy - Wilskracht - Waarden en interesses - ... 	FUNCTIES Mentale functies: <i>Algemene mentale functies</i> <i>Specifieke mentale functies</i> ACTIVITEITEN EN PARTICIPATIE Algemene taken en eisen Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven PERSOONLIJKE FACTOREN	Gesprek met leerling, ouders en leerkracht Observatie Aanpak uitproberen en effect nagaan Vragenlijsten (zie <u>overzicht diagnostisch materiaal Cognitief Sterk Functioneren</u>)
CREATIVITEIT	FUNCTIES Mentale functies: <i>Specifieke mentale functies: hogere cognitieve functies</i> ACTIVITEITEN EN PARTICIPATIE Leren en toepassen van kennis: <i>Toepassen van kennis</i>	Gesprek met leerling, ouders en leerkracht Observatie Aanpak uitproberen en effect nagaan Analyse van beschikbare gegevens: voordracht, expressie, humor, muziek, knutselwerken, tekeningen ...

¹⁴ Zie Bijlage Mindset.

	Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven: <i>Recreatie en vrije tijd</i>	
STUDEERVAARDIGHEDEN <ul style="list-style-type: none"> - Begrijpen van instructies - Zelfstandig kunnen werken - Leerstof verwerken - Probleemoplossende vaardigheden - Zelfsturing/ zelfregulatie - ... 	ACTIVITEITEN EN PARTICIPATIE Leren en toepassen van kennis Algemene taken en eisen Communicatie	Gesprek met leerling, ouders en leerkracht Observatie Analyse van beschikbare gegevens Aanpak uitproberen en effect nagaan Eventueel vragenlijsten (zie <u>overzicht diagnostisch materiaal Cognitief Sterk Functioneren</u>)
SOCIAAL-EMOTIONELE VAARDIGHEDEN <ul style="list-style-type: none"> - Kunnen uiten van en omgaan met emoties (emotieregulatie) - Relaties met anderen (familie, klasgenoten, leerkrachten) - Zelfbeeld/ zelfvertrouwen - Stressgevoeligheid - Sensitiviteit - ... 	FUNCTIES Mentale functies: <i>Algemene mentale functies</i> <i>Specifieke mentale functies</i> ACTIVITEITEN EN PARTICIPATIE Algemene taken en eisen Communicatie Zelfverzorging Tussenmenselijke interacties en relaties	Gesprek met leerling, ouders en leerkracht Observatie Analyse van beschikbare gegevens Aanpak uitproberen en effect nagaan Vragenlijsten (zie <u>overzicht diagnostisch materiaal Cognitief Sterk Functioneren</u>) Evt. zie <u>Protocol Gedrag en Emotie</u>
Wat onderzoeken?	Niet-limitatieve lijst categorieën ICF-CY	Hoe onderzoeken?
CONTEXT		
KENMERKEN VAN SCHOOL, LEEFTIJDGENOTEN EN GEZIN	EXTERNE FACTOREN	Gesprek met leerling, ouders en leerkracht Observatie

	PERSOONLIJKE FACTOREN	Analyse van beschikbare gegevens Aanpak uitproberen en effect nagaan Vragenlijsten (zie <u>overzicht diagnostisch materiaal Cognitief Sterk Functioneren</u>)
--	--------------------------	--

■ Categoriale classificatie

Omwillen van de argumenten die aangehaald werden in het theoretisch deel¹⁵, beperken we ons in dit protocol tot dimensionele classificatie. We maken geen gebruik van aparte labels omdat een strikte classificatie weinig meerwaarde heeft voor de aanpak van cognitief sterke leerlingen. Binnen verschillende dimensies en/of verschillende brede cognitieve vaardigheden maken we wel een verdere indeling aan de hand van een grens van de top 10 % op het vlak van cognitief functioneren. Zo trachten we bij te dragen aan een betere afstemming van het onderwijsaanbod op de specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften van deze doelgroep¹⁶.

¹⁵ Zie Theoretisch deel: 4.3. Categoriale classificatie.

¹⁶ Zie Theoretisch deel: 4.3 Categoriale classificatie.